

Dan Gh. Teodor

CREȘTINISMUL LA EST DE CARPAȚI DE LA ORIGINI ȘI PÎNĂ ÎN SECOLUL AL XIV-LEA

Editura Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași,
1991, 230 p., 35 de figuri și hărți

Problema începuturilor creștinismului la daco-romani și respectiv la români a fost mult dezbătută în literatura filologică și istorică din țara noastră, iar mai nou și în literatura arheologică. Amintim, selectiv, câteva din lucrările care marchează evoluția studiilor privind începuturile și evoluția creștinismului la români: I. Stănescu, **Originea creștinismului la Români**, București, 1891; V. Pârvan, **Contribuții epigrafice la istoria creștinismului daco-roman**, București, 1911; N. Iorga, **Istoria bisericii românești și a vieții religioase a Românilor**, I, București, 1929; C. Daicoviciu, **Există monumente creștine în Dacia traiană din sec. II-III?**, în AISC, II, 1936; I. Barnea, **Contribuții la studiul creștinismului în Dacia**, în RIR, XIII, 1942-1943; D. M. Pippidi, **În jurul izvoarelor literare ale creștinismului daco-roman**, în CIVR, 1958; I. I. Russu, **Materiale arheologice paleocreștine din Transilvania**, în ST, X, 1958; P. C. Pr. Gheorghe I. Moiescu, P. C. Pr. Ștefan Lupșa și P. C. Pr. Alexandru Filipașcu, **Istoria Bisericii Ortodoxe Române**, vol. I, București, 1980; I. I. Rămureanu, **Predicarea Sfintei Evanghelii la poporul român**, în **Sfinți români și apărători ai legii strămoșești**, București, 1987 etc.

În condițiile rarității izvoarelor scrise literare, patristice, privind începuturile creștinismului la daco-romani și respectiv la români, un rol deosebit l-au avut descoperirile arheologice. Cu peste un sfert de veac în urmă savantul istoric și arheolog, Acad. D. M. Pippidi făcea următoarea remarcă: *“Cuvîntul hotărîtor, într-o materie atît de controversată au a-l spune descoperirile arheologice și acestea îndreptățesc speranța că nu peste multă vreme— se va putea vorbi despre originile creștinismului în Dacia Traiană pe temeiul unei documentări mereu mai sigure și mai necontestate”*, (Cf. Niceta din Remesiana și originile creștinismului daco-roman, în CIVR, 1967, p. 515-516).

În ultimul sfert de secol cercetările arheologice, de amploare, au scos la iveală numeroase materiale paleocreștine și creștine pe tot teritoriul vechii Dacii.

Unele din aceste documente arheologice paleocreștine au fost valorificate

științific. Au văzut lumina tiparului mai ales acele descoperiri arheologice paleocreștine care au fost interpretate prin prisma creștinismului în procesul de romanizare, și deci al evoluției procesului de formare a poporului român. Dar în condițiile exacerbării ateismului, abordarea problematicii privind începuturile și evoluția creștinismului la români, părea vajnicilor cenșori un subiect bizar și repugnant, care nu merita să vadă lumina tiparului. Din aceste motive multe descoperiri arheologice paleocreștine au rămas inedite. Descoperirile paleocreștine dintre Prut și Nistru, chiar dacă au fost publicate, erau doar menționate în rapoartele de săpături arheologice sau în lucrări de sinteză, fără a fi valorificate științific din punctul de vedere al începuturilor și răspândirii creștinismului în regiune. Abia foarte recent a fost posibilă apariția unui articol de sinteză privind începuturile creștinismului în spațiul dintre Prut și Nistru (I. Hîncu, **Apariția creștinismului în Moldova, în Făclia**, Chișinău, 23 martie 1990, p. 7).

După ce în 1988, la Oradea, s'au văzut lumina tiparului o importantă lucrare ce privește începuturile creștinismului și evoluția sa pînă în anul 602 d.H. în teritoriul fostei provincii romane Dacia, lucrare intitulată **Din istoria creștinismului la români. Mărturii arheologice**, datorată lui N. Gudea și I. Chimca, recent a apărut un studiu monografic privind începuturile și evoluția creștinismului în spațiul carpato-nistrean. Este lucrarea intitulată **Creștinismul la est de Carpați de la origini pînă în secolul al XIV-lea**, tipărită în Editura Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, realizată de istoricul și arheologul dr. Dan Gh. Teodor, directorul Institutului de Arheologie din Iași.

Din capul locului subliniem că este pentru prima dată, după 50 de ani, cînd apare o lucrare de sinteză a istoriei creștinismului din spațiul est-dacic, care tratează unitar descoperirile din teritoriul carpato-nistrean.

Cartea la care ne referim a fost tipărită cu binecuvîntarea Înalt Prea Sfințitului Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei. Subliniind importanța lucrării, Înalt Prea Sfințitul Daniel, evidențiază adevărul de necontestat "că noi, românii, sîntem aici, în Răsăritul Europei, piatră de hotar a latinității creștinate lent și profund".

Lucrarea **Creștinismul la est de Carpați de la origini pînă în secolul al XIV-lea** este structurată în patru capitole, și anume: cap. I – Societatea de la est de Carpați în mileniul marilor migrații; cap. II – Creștinismul la est de Carpați în lumina izvoarelor scrise din perioada secolelor II-XIV; cap. III – Mărturii arheologice privind creștinismul la est de Carpați în secolele III-XIV d.H.; și cap. IV – Concluzii, însoțite de o bogată ilustrație, hărți și Repertoriul tuturor descoperirilor de factură sau influență creștină de la est de Carpați (secolele III-XIV d.H.); precum și de substanțiale rezumate în limbile franceză, germană, engleză și rusă și un Indice general, deosebit de util.

După ce, în primul capitol, autorul realizează o schiță istorică a evoluției societății de la est de Carpați în mileniul marilor migrații (sec. III-XIV d.H.), bazată pe rezultatele celor mai noi cercetări arheologice din spațiul carpato-nistrean, evidențiind continuitatea populației autohtone și evoluția etno-culturală

de la daco-romani la români; în capitolul II al lucrării, analizează începuturile și evoluția creștinismului la est de Carpați, în secolele II-XIV, pe baza izvoarelor scrise. O bogăție impresionantă de dovezi arheologice privind creștinismul la est de Carpați în secolele III-XIV este prezentată în cap. III și în Repertoriul descoperirilor arheologice (32 descoperiri pentru sec. III-V; 37 descoperiri pentru sec. VI-VIII; 52 descoperiri pentru sec. IX-XI și 61 descoperiri pentru sec. XIII-XIV).

Pe baza unei minuțioase analize științifice a bogatului material arheologic, s-au formulat încheieri pertinente și credibile. Concluzia generală, ce se detașează cu claritate, este aceea că în spațiul carpato-nistrean creștinismul s-a răspîndit treptat, începînd din sec. II-III. Din sec. IV-VI, mai ales datorită măsurilor luate de Constantin cel Mare și Justinian, ale căror urmări se resimt și la nordul Dunării de Jos, *creștinismul a devenit un fenomen de masă și în spațiul carpato-nistrean.*

O bogată documentație arheologică demonstrează că în prăgul secolelor VI-VII d.H. creștinarea, ca și romanizarea, populației autohtone de la est de Carpați, deci din teritoriul carpato-nistrean, era un proces încheiat, ireversibil. Ne aflăm, în fapt, într-un moment istoric crucial, în care se face tranziția la o nouă calitate, de la daco-romanici la români. Faptul că încheierea procesului de romanizare se petrece în același timp cu generalizarea creștinismului, demonstrează, fără putință de tăgadă, că *românii s-au născut creștini.*

Creștinismul s-a consolidat în primele veacuri de existență a poporului român (sec. VIII-XIV). În organizarea vieții creștine din Moldova un adevărat salt s-a produs în 1388, cînd a luat ființă Mitropolia Moldovei.

Valorificînd științific o bogată documentație, izvoare scrise și arheologice, autorul reușește să restabilească la adevăratele sale dimensiuni, locul și rolul creștinismului în viața comunităților daco-romane, devenite comunități românești din secolul VIII d.H., precum și în evoluția comunităților românești din spațiul carpato-nistrean pînă la formarea statului feudal independent Moldova.

După lectura acestei interesante monografii, gîndul ce ne domină este acela că autorului acestei lucrări, istoricul și arheologul dr. Dan Gh. Teodor, înaltei instituții spirituale care a patronat apariția cărții, Mitropolia Moldovei și Bucovinei, și tipografilor de la S. C. "Dosoftei" S. A. lași, li se cuvin felicitările și gratitudinea noastră. Apariția lucrării *Creștinismul la est de Carpați de la origini pînă în secolul al XIV-lea*, este o restituire importantă a unui aspect fundamental al spiritualității poporului român.

Ioan Mîtreu